

בשביעית, והיו נוטלין מתבואה שצמחה מאליה בשנת השמיטה [והצומח מאליו הוא הנקרא ספיח].

והיו בית דין שוכרים שומרים לשמור על הספיחים שלא יאכלום הבהמות, ולפי שצורך קרבן הוא, לכן אף הם נוטלין שרין מתרומת הלשכה.

רבי יוסי אומר: אף הרוצה, מתנדב מעצמו להיות שומר בהנם על הספיחים. (53)

אמרו לו חכמים לרבי יוסי: כיצד יתכן דבר זה?

והרי אף אתה מודה ואומר שהעומר ושתי הלחם אין באין אלא משל ציבור. ואם א-^א התנדב אדם לשמור על הספיחים שהם הפקר נמצא שזכה בהם, ואין הקרבן קרב משל ציבור אלא משל יחיד.

ורבי יוסי סובר, כיון שנותנם לשם הציבור נעשה של כל הציבור, ותו לא הוי קרבן יחיד.

וחכמים סוברים, שכלל הוא, שאין קרבן יחיד משתנה לשם ציבור.

גמרא

במשנה במסכת תענית איתא, שהיו תשעה

יהא מבושר שבן עולם הבא הוא — שעל ידי שנתכפרו עוונותיו, ונטהרו גופו נפשו ונשמתו, יזדכך גופו, ויזכה לחיים נצחיים.

הדרן עלך פרק בשלושה פרקים

פרק התרומה

הלכה א מתניתין:

א. התרומה שהביאו ללשכה — מה היו עושיין בה?

היו לוקחין בה כבשים לתמידין הקריבין כל יום, ולמוספין הקריבין בשבתות ראשי חודשים ומועדים.

וכן נספיהם של התמידין והמוספין היו באין מהתרומה.

וכן היו מביאין ממנה את מנחת העומר שמביאין בט"ז בניסן מן השעורים. ושתי הלחם שמביאים בחג השבועות. ולחם הפנים.

וכל קרבנות הציבור. (52)

וכן שומרי ספיחין בשביעית, שצריך להביא מנחת העומר ושתי הלחם מתבואה חדשה של שנה זו, ומארץ ישראל, ואסור לזרוע

בחינם".

וכאן מתעוררת השאלה: האם יכולים להעמיד שומר על רכוש שאינו שייך למי שמעמיד את השומר, שהרי כאן מעמיד ההקדש את השומר לשמור על ספיחי שביעית שהם הפקר ואינם שייכים להקדש.

עיי' בקהלות יעקב על פרק המפקיד שדן

52. בתוספת "וכל קרבנות הציבור" מתכוונת המשנה לשני כבשי עצרת, שאינם קרבנות המוספים, אלא הם זבחי שלמי ציבור [רבינו משולם].

53. האור שמח [שקלים ב ט] מדייק שהוא מקבל על עצמו רק דין שומר חנם, ואינו "שומר

זמנים בשנה שהיו הכהנים ומשפחות מסוימות בישראל מתנדבים עצים להביא למערכה על גבי המזבח.

ואותם זמנים היו להם יום טוב, שאסור להם בהספד ובתענית.

ומקשה הגמרא: **מה ראה זמן עצי כהנים והעם להימנות** במשנה באופן מיוחד בזמנים מיוחדים? והרי כל אחד יכול להתנדב ולהביא עצים למערכה, ומתי שירצה, ואם כן, מה הוא המיוחד באותם הזמנים?

אלא, שבשעה שעלו ישראל מן הגולה בימי עזרא, ולא מצאו עצים בלשכה לאש המערכה, ועמדו אלו [אותם משפחות] ונתנדבו עצים משל עצמן, ומסרום לציבור, וקרבו מהן קרבנות ציבור.

ובשכר זה התנו עמקן נביאים שביניהם [כגון חגי זכריה ומלאכי, עזרא ונחמיה] שמעתה, לעולם באותם תשעה זמנים המנויים במשנה במסכת תענית, **אפילו הלשכה מליאה עצים, ועמדו בני המשפחות**

האלו ונתנדבו עצים משל עצמן, שלא יהא קרבן מתקרב אלא משלהן תחילה.

ולכן הם נמנו במשנה, להודיעך שהעצים שלהם, באותם זמנים המנויים שם, קודמין לכל שאר עצים שבלשכה.

אמר רבי אחא הא דאמרינן שעצים לקרבנות ציבור באין משל יחיד — **דרבי יוסה היא.**

דרבי יוסה אומר במתניתין: **אף הרוצה — מתנדב מעצמו להיות שומר חנם.** ואף שזכה בתבואה על ידי שמירתו, מכל מקום כיון שמוסרה לציבור הוי קרבן ציבור.

אבל לחכמים אי אפשר להביא עצים משל יחיד, כי גם אם ימסרם לציבור, הא סברי שאין קרבן יחיד משתנה לשל ציבור.

רבי יוסי בשם רבי אילא אמר: **דברי הכל היא.**

שכולי עלמא מודו שעצים — גם היחיד יכול להביא ולמסור לציבור.

לייעד אותה לצורך העומר, ואז לא נאסרת התבואה מדין "משומר".

ובמסכת בבא מציעא קיח א יש שלוש לשונות במה נחלקו חכמים ורבי יוסי אם השומרין נוטלין שכרם מתרומת הלשכה בדוקא או שגם היחיד יכול להתנדב לשומר, ואחת הלשונות מבארת שנחלקו אם הבטה בהפקר קונה, ונמצא שאם השומר מתנדב הוא זוכה בספיחים לעצמו, ואחר כך הוא מוסרם לציבור, וחיישינן שלא ימסרם יפה יפה.

בהרחבה בשאלה זו, ובחזון איש לבבא מציעא נח א.

ואף על פי שאסור לשמור פירות שביעית, לצורך גבוה מותר [תוס' מנחות פד א].

והקשו התוס' במנחות, לשיטת רבינו תם שמשומר בשביעית אסור באכילה, אם כן, נאסרת התבואה המשומרת לאכילה, ואיך מותר להקריב ממנה את העומר, והרי צריך העומר לבוא מתבואה המותרת לישראל באכילה.

ותירצו שלא היו מונעים את האנשים מלקחת את התבואה, אלא רק היו מודיעים להם שיש

במה פליגין, דווקא בגופו של קרבן, שהוא חייב לבוא משל ציבור, וחששו שהיחיד לא ימסרם יפה יפה. (54)

אבל במכשירי קרבן, כגון עצים, שאינם קרבן עצמו — כל עמא מודיי [כולי עלמא מודין] שהוא משתנה מקרבן יחיד לקרבן ציבור.

כלומר, מכשירי מצוה אינם צריכים כלל להיות משל ציבור.

ומצינו שנחלקו רבי אחא ורבי יוסי גבי דין נוסף, האם מודו רבנן במכשירי קרבן שבאין משל היחיד:

דתני: אשה, שהיא אמו של הכהן הגדול, שעשתה כתונת לבנה, עבור בנה הכהן הגדול, לשרת בה בקדש ביום הכיפורים, כשירה.

ובלבד שתמסרנה לציבור.

אמר רבי אחא: משנה זו — דרבי יוסי היא.

דרבי יוסי אומר: אף הרוצה — מתנדב להיות שומר חנם על התבואה, ושוב מוסרה לציבור, וכשירה היא לעומר ולשתי הלחם, דהו קרבנות ציבור.

אבל לרבנן חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה. ולכן גם כתונת זו אינה כשירה לרבנן, דבעינן שתהא משל ציבור, וחיישינן שמא לא תמסרם יפה יפה.

ואילו רבי יוסי בשם רבי אילא אמר: דברי הכל היא.

ובמה פליגין רבנן על רבי יוסי — דווקא בגופו של קרבן, שצריך לבוא משל ציבור.

אבל במכשירי קרבן — כל עמא מודיי שהוא משתנה מקרבן יחיד לקרבן ציבור.

כלומר, מכשירי קרבן ציבור כשרים גם אם הם באים מן היחיד.

ואמרינן: מתניתא משנתנו פליגי על רבי אחא. כי ממשנתנו מוכח שגם לרבנן קרבן קרבן עצים משל יחיד. וכדאמר רבי יוסי בשם רבי אילא, שמכשירי קרבן כשירין אף כשהביאם יחיד.

דתניא בכרייתא במגילת תענית: אותן הימים של הבאת העצים, נזהגין בהם אותן המשפחות יום טוב, בין בשעה שהמקדש קיים, והקריבו קרבן, ובין שלא בשעת הקרבת הקרבן. אלא אפילו אחר חרבן בית המקדש היה זה יום טוב שלהם.

רבי יוסי אומר: אינן נזהגין בימים אלו יום טוב, אלא בשעת קרבן בלבד. אבל אחר החרבן, שכבר לא הקריבו קרבנות, ושוב לא הביאו עצים — לא נהגו באותם הימים יום טוב.

אמר רבי אליעזר בי רבי צדוק: אנו היינו מבני סנאה בן בנימין, מאחת המשפחות

והמסירה "יפה יפה לציבור" משמעותה שהוא מנתק את שמו ואת התייחסותו לדבר שהקדישו, לחלוטין.

54. החזון איש מבאר שמבחינת הקניין אין חשש שמא לא ימסור היחיד לציבור, שהרי משהקדישו חל ההקדש ושוב אין ליחיד שום שייכות ממונית אליו, אלא שעדיין שמו של המקדיש קרוי עליו,

שהביאו עצים לקרבן. וזמן משפחתנו היה קבוע להביא עצים בי' באב.

ואירע שחל תשעה באב להיות בשבת, ודחינו אותו למוצאי שבת.

דהיינו, שהתענו צום תשעה באב ביום ראשון, כדין תשעה באב נדחה. והיינו מתענין באותו היום, ולא משלימין את התענית, אלא אכלנו לפני סוף היום, כדי שלא להיות בכל אותו היום בתענית. לפי שאותו היום עשרה באב הוא, ויום טוב שלנו היה.

ורצה רבי אליעזר בי רבי צדוק להוכיח מכך שאפילו בזמן שאין בית המקדש קיים [שהרי הוא היה אחר החרבן, שהרי התענו בתשעה באב], ואין מקריבין קרבן, מכל מקום נהגו אותו יום טוב.

ומזה מוכיחה הגמרא, שעל אף שרבי אליעזר ברבי צדוק הוא מרבנן דפליגי על רבי יוסי, אפילו הכי החזיק את אותו היום ליום טוב. ומוכח, שהקריבו יחידים קרבן עצים.

ובהכרח, שמכשירי קרבן שאני, וכולי עלמא מודו שבאים משל יחיד. [פירשנו הסוגיא כפי גירסת הגר"א, ויש פירושים אחרים].

תמן במסכת מנחות תנינן: כל קרבנות [מנחות] היחיד והציבור — באין בין מן תבואת הארץ ובין מן תבואת חוצה לארץ.

בין מן החדש [גידולי שנה זו] ובין מן הישן [גידולי שנה שעברה].

היין מן מנחת העומר ושתי הלחם, שאין באין אלא מן החדש, ומן הגדל בארץ בלבד.

אמר רב חונה בשם רבי ירמיה: משנה זו — דרבי ישמעאל היא.

דמצינו שרבי ישמעאל אומר: אין העומר בא מן הסוריא, ואף שלגבי כמה הלכות סוריא היא כארץ ישראל.

ומוכח, שכל שכן שאין העומר בא מחוץ לארץ.

אבל רבנן, דפליגי על רבי ישמעאל, וסברי שעומר בא מסוריא, הוא הדין שהם סוברים שבא אפילו מחוץ לארץ, ודלא כמתניתין דמנחות.

תמן במסכת כלים תנינן: עשר קדושות של הארצות הן, זו למעלה מזו

ארץ ישראל — מקודשת מכל הארצות.

ומה היא קדושתה — שמביאין ממנה מנחת העומר והביכורים ושתי הלחם, מה שאין מביאין כן מכל הארצות.

אמר רבי חייה בשם רבי ירמיה: משנה זו — דרבי ישמעאל היא!

דרבי ישמעאל אומר: אין העומר בא מן הסוריא, וקל חומר שאינו בא משאר ארצות. אבל רבנן דפליגי בסוריא, מכשירין נמי עומר הבא משאר ארצות.

תמן במסכת שביעית תנינן:

הא דכתיב "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשובות. בחריש ובקציר תשובות" — אינו ענין לשבת.

אלא יביאו שעורים לעומר מסוריא, שאין בה איסור שביעית.

אמר רבי יוסה: מתניתין — **דברי הכל היא**, ולעולם עומר הבא מסוריא כשר.

והכי קאמר: אם לא מצאו תבואה שעדיין לא נקצרה בסוריא — מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל. ובאופן זה צריכין שומריין, והן נוטלין שכון מתרומת הלשכה.

ומסתפקת הגמרא: ההן [האי] עומר, אם אין ספיחי תבואה להביאו מהם — מהו שיזרע בתחילה [לכתחילה] שעורים בשנת השמיטה כדי להביא מהן מנחת העומר?

האם כשם שהתיר רבי ישמעאל לקצור בשביעית לשם מצות הבאת העומר התיר נמי לזרוע לשם כך, או לא?

רבי חייא בר אדא בעי קומי [הקשה לפניו] **רבי מנא:** הכיצד יתכן שיהיה מותר לזרוע שעורים בשביעית, ולהביא מהם העומר?

והרי כל המנחות הנאכלות, נוטל מהן קומץ, ומקטירו על גבי המזבח, ועל ידי כן מתיר השיריים לאכילה.

ואם אין הקמיצה מתירה את השיריים — לאו שמה קמיצה!

ואם כן, במנחת העומר של שביעית, אפילו אם יהיה מותר לקוצרה, מכל מקום היאך היא כשירה, והלא נמצא כ"קומץ על השיריים שאינן נאכלין", שהרי השיריים אסורין באכילה כיון שנזרעו בשביעית, ונמצא שהקומץ אינו מתיר את שיירי המנחה באכילה, ואין עבודת הקמיצה כשירה! (55)

שהרי בשבת כבר נאמר "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלהיך, לא תעשה כל מלאכה".

ולכן, תנהו ענין לשביעית.

ואף בשביעית אינו צריך לאסור עבודת קרקע, דכתיב "לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה".

ומדכתיב שוב "בחריש ובקציר תשבות", דרשו לרבות:

ולפיכך **רבי ישמעאל אומר:** מקרא זה בא ללמד היתר קציר העומר בשביעית.

שהקיש הכתוב חריש לקציר. ודרשינן מההיקש הכי:

מה חריש שאסר הכתוב הוא חריש של "רשות", שאין לך חריש של מצוה כלל, אף קציר שאסר הכתוב, לא אסר אלא קציר של רשות.

יצא קציר העומר, שהוא מצוה, ולכן מותר לקוצרו בשביעית.

שנינו במשנה: שומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכון מתרומת הלשכה.

ואמרינן: מאן הוא התנא הסובר ששומרי ספיחין בשביעית נוטלין שכון מתרומת הלשכה?

רבי ישמעאל היא, הסובר שאין העומר בא מן סוריא.

כי לפי חכמים לא הוצרכו לשמור ספיחין,

55. מכאן יש להוכיח שדבר הנעבד בשביעית נאסר באכילה מן התורה, שהרי השוותה הגמרא

אמר ליה רבי מנא: שפיר קמבעיא לן אם מותר לזרוע בשביעית לשם הבאת העומר, ולא אכפת לן שאין השיריים מותרין.

כי נעשה הדבר כאותם המנשה דברים שנמנו במסכת פסחים, שהן באין וקריבין אף כשהן בטומאה, ואין נאכלין בטומאה.

ועומר ושתי הלחם נמנין ביניהם, הרי אף שאין השיריים נאכלין, מכל מקום הוי קמיצה כשירה.

ועתה דנה הגמרא בשאלה כיצד ניתן לשלם לשומרים מתרומת הלשכה, למרות שהיא הקדש, ואסור לעשות בה שימוש חולין מדין מעילה.

והוינן בה: מה ששנינו כי שומרי ספיחין נוטלין שכון מתרומת הלשכה — כיצד הוא [הגזבר שנותן להם שכון] עושה?

היאך הוא נותן להם מעות הקדש, הא אין הקדש יוצא לחולין בלא חילול?

ומפרשת הגמרא: הגזבר נוטל מעות מן השולחני בהלואה, ונותן לקוצרין ולשומרין בשכון עד שלא [קודם] שיקרב העומר.

ואחר כך מביא מעות הקדש מתרומת הלשכה, ומחללין את המעות עליו, [על העומר הקצור], ועל ידי כן העומר מתקדש והמעות יוצאין לחולין. ואת המעות האלו שיוצאין לחולין פורעין לשולחני עבור הלוואתו.

ומקשה הגמרא: וכי טבות כן! ?

והיינו, וכי טוב הוא לעשות כן? הרי המעות שהוא חייב לשומרין ולקוצרים הם הרבה יותר משווי העומר, והיאך הוא מחלל מעות הרבה על שיווי מועט?

אמר רבי יוסי בשם רבי אחא בשם רבי בא: כל מה שיתן כנגד העומר בשביעית — הן דמיו משעה ראשונה! דמחשיבין את שווי של העומר לפי מה שצריך להשקיע בשמירתו, וכיון שהוא נצרך לשומרין הרי דמיו מרובים כדמי השמירה.

תנא: אף בפתחי אבנים [המסתתים אבנים] לצורך בנין הבית כן הוא עושה בנתינת שכון, וכדמפרש:

כיצד הוא עושה? נוטל מעות בהלואה מן השולחני, ונותן לחוצבין ולסתתין בשכון עד שלא תנתן האבן על גבי הדימום [שורת האבנים בכנין].

ומשניתן האבן על גבי הדימום — מביא מעות מתרומת הלשכה, ומחללין המעות עליה, ופורע את המעות שיצאו לחולין לשולחני.

וגם על זה הקשתה הגמרא: וכי טבות לעשות כן? והרי אין שווי אבן הבנין עולה כדי שכר האומנין, ואיך שכון מתחלל על האבן.

אמר רבי יוסי בשם רבי אחא בי רבי בון בשם שמואל: כל מה שיתן — הן הן דמיה בשעה ראשונה! כי מכיון שהוצרכו האבנים לסיתות הרי דמיהן מרובים, והם שוים כשווי

מה שכתב החזון איש שיש לדחות, סימן כב, ג].

דין נעבד לקומץ על השירים שאינם נאכלים, והוא דין מהתורה [חזון איש שביעית יו, ועיין

העבודה שהושקעה בעשייתן.

[ועיין בכתבי הגר"ח, ובמקדש דוד, שהאריכו לבאר את מהותו של שעיר המשתלח, האם יש בו דין קרבן, והאם לשון הזהורית שייכת לקרבן].

הלכה ב מתניתין:

^{ב-י} פרה אדומה, ושעיר המשתלח לעזאזל ביום הכיפורים, ולשון של זהורית [עייין בהערה, (56) שמתבארות בה שלש דעות של ראשונים באיזה לשון זהורית מדובר] – באין גם הם מתרומת הלשכה.

ב. ועתה מונה המשנה את הדברים שבאין ממעות השקלים שנשאר בלשכה, אחר שתרמו ג' התרומות לתוך הקופות [כפי ששינונו בפרק ג]:

והיינו טעמא, משום שפרה אדומה קרויה בתורה בשם "חטאת" [שנאמר "למי נדה – חטאת היא"]. ולכן דינה כקרבנות, הבאים מתרומת הלשכה.

כבש הפרה – כמין גשר כפול, זה על גבי זה, היו עושין מהר הבית להר המשחה, ועליו היו מוציאים את הפרה האדומה, מפני חשש טומאת קבר התהום.

וחוט השני דינו כקרבן [עייין בהערה הקודמת כיצד הוא משתייך לקרבן], ולכן גם הוא בא מתרומת הלשכה.

וכבש השעיר המשתלח – שהיו עושין מהעזרה עד מחוץ לעיר, ועליו הוציאו את השעיר המשתלח לעזאזל, מפני האנשים שהיו תולשין שערו של המוליך, כדי למהרו שלא ישהה העוונות על ישראל.

ושעיר המשתלח בא מתרומת הלשכה, על אף שאינו קרבן הקרב על גבי המזבח, משום דכתיב "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים: אחד לה', ואחד לעזאזל". ודרשינן מדכתיב "שני שעירי עזים" – שיהיו שניהם שוים, הן בדמי המקח, והן בלקיחתן כאחת, ומכאן למדנו ששניהם באין מתרומת הלשכה.

ולשון זהורית – שהיו קושרין בין קרניו של שעיר המשתלח לידע אם נתכפרו עוונותיהם של ישראל [שאם היה מלבין היה סימן שנתכפרו העוונות].

ואמת המים שהיתה עוברת בעזרה.

הוא בלשון הזהורית שנשרף עם פרה אדומה שהוא צורך קרבן אבל הלשון הניתן בראש השעיר אינו צורך קרבן אלא רק כדי שלא יתחלף, והוא בא משיירי הלישכה.

ג. לפי הריבב"ן כאן, לשון הזהורית שתולים במקדש כדי לדעת אם התכפרו עוונותיהם של ישראל בא מתרומת הלישכה, כיון שהוא ניתן במקדש, ואילו לשון הזהורית שקושרים בין קרני השעיר בא מתרומת הלישכה כיון שהוא נעשה חוץ למקדש.

56. יש שלש דעות בראשונים באיזה לשון זהורית מדברת המשנה.

א. דעת תוס' ישנים ביומא סז א כי הלשון שעל ראש השעיר המשתלח שניתן עליו שלא יתחלף בשעיר הפנימי הוא בלבד צורך הקרבן ולכן הוא בא מתרומת הלישכה, אבל לשון הזהורית שקשרו בין קרניו כדי לדעת אם נמחלו עוונותיהם של ישראל אינו צורך קרבן והוא בא משיירי הלישכה.

ב. דעת הרא"ש והרע"ב שהמדובר במשנה